



УДК 376.091:378](045)

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF INCLUSIVE EDUCATION IN HIGHER SCHOOL**ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Yakymchuk V. A. / Якимчук В. А.

prof., associate prof. / к.психол.н., проф.

ORCID: 0000-0002-3303-6478

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova, 28, 20308

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, вул. Садова, 28, 20308

Анотація. У статті проаналізовано головні виклики, що постають перед закладами вищої освіти під час здійснення інклюзивного навчання. Впровадження інклюзивного навчання, безумовно, є позитивною тенденцією розвитку української системи освіти, оскільки з кожним роком дедалі більша кількість осіб з особливими освітніми потребами має змогу здобувати знання та соціалізуватися. Окреслено сутність понять інклюзії та інклюзивного навчання; обґрунтовано сутність сучасних форм навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітніх навчальних закладів; розкрито сутність та принципи процесів інклюзії в освіті.

Ключові слова: інклюзивна освіта, вища школа, студент, особливі освітні потреби, безбар'єрне середовище, адаптація, навчання.

Вступ.

Освітні заклади вищої освіти в Україні стикаються з викликами створення доступного та справедливого освітнього середовища для всіх студентів, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. Забезпечення інклюзивної освіти у вищій школі вимагає уваги до різноманітних аспектів, таких як адаптація навчальних програм і методик, створення додаткових освітніх послуг і ресурсів для студентів з особливими освітніми потребами, професійна підготовка педагогічних кадрів, а також розробка адекватної системи оцінювання успішності студентів. Крім того, важливо враховувати особливості студентів з різними порушеннями: розвитку, ментальні, фізичні та ін. Необхідно впроваджувати гнучкі підходи до навчання, які б враховували потреби та можливості кожного студента.

Основний текст.

Стратегія Європейського союзу в галузі освіти 2021-2030 рр. наголошує на важливості створення доступної та інклюзивної освіти для всіх груп населення. Розширення можливостей для вищої освіти стає одним із ключових завдань української освітньої політики, а інклюзивна освіта в цьому контексті виступає інструментом забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Україна зобов'язалася досягти цілей сталого розвитку до 2030 року, серед яких забезпечення доступної, справедливої та якісної освіти для всіх, включаючи інклюзивні практики. Зростаюча увага громадськості до прав людини та соціальної справедливості вимагає впровадження заходів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей у доступі до освіти для всіх. Враховуючи ці тенденції та вимоги, дослідження особливостей інклюзивної освіти у вищій



школі є важливим для забезпечення соціальної справедливості, сталого розвитку та підвищення якості освіти.

Ідея інклюзії, що виникла внаслідок усвідомлення цінності людської багатоманітності і відмінностей між людьми, виключає будь-яку дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства: усі діти є цінними членами суспільства і мають рівні права, зокрема щодо отримання освіти, незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку [2, с.10].

Однією з ключових умов успішного навчання студентів з особливими освітніми потребами є створення безбар'єрного середовища та належне технічне забезпечення. Для досягнення цієї мети використовуються спеціальні засоби та обладнання, які забезпечують доступність аудиторій та вільне пересування по території навчального закладу. Серед них можна виділити пандуси, перила, поручні, сходові підйомники, автоматичні розсувні двері, спеціалізоване обладнання для санітарних кімнат, а також адаптовані меблі для навчальних приміщень. Наприклад, для студентів із порушеннями зору або слуху – технічні пристрої, які покращують навчальний процес. Особливо важливим є врахування психологічних особливостей студентів з особливими освітніми потребами та бар'єрів, що можуть виникати під час навчання та взаємодії з викладачами та одногрупниками.

На початку навчання важливим є процес адаптації, під час якого можна використовувати різноманітні форми: екскурсії, адаптаційні тренінги, відпочинок на природі, різноманітні ігри на спілкування та ін. Але досить часто це є не ефективним, через закритість та не бажання студентів з особливими освітніми потребами брати в цьому участь. Студент з особливими освітніми потребами має самостійно адаптуватися до нових умов, навантаження, студентського колективу та викладачів. Також важливим є питання психологічно та соціального сприйняття студентів з особливими освітніми потребами серед інших студентів та викладачів.

Запорукою успішного навчання студентів із ООП є організація супроводу, який в університеті здійснюється за такими напрямками: соціальний, технічний, психологічний, педагогічний, фізкультурно-спортивний, медико-реабілітаційний, професійна адаптація та реабілітація. Супровід розпочинається з моменту, коли абітурієнт із ООП звернувся до вишу, та охоплює стадії підготовки до вступу, самого вступу і протягом усього періоду навчання у ЗВО, а також передбачає налагоджений зв'язок із випускниками [3, с. 154].

Супровід студентів з особливими освітніми потребами повинен бути тривалим і неперервним протягом усього терміну їх навчання в університеті. Найважливішими характеристиками цього процесу є: керований характер, пов'язаний з оптимальною індивідуальною траєкторією навчання кожного студента; його діяльна природа; індивідуальний характер (змістовна адресність); функціонування у спеціальному інформаційному середовищі; безперервність реалізації; потужна спеціалізована технічна підтримка;



проміжний моніторинг якості супроводу для коригування його змісту та форм реалізації; виховний вплив – виховання у студентів з інвалідністю навичок самостійного прийняття рішень, необхідних для персонального та професійного розвитку [1, с. 15].

Інклюзивний підхід в освіті висуває підвищені вимоги до всіх учасників освітнього процесу: від студентів з особливими освітніми потребами він вимагає надзвичайного напруження сил – психологічних та інтелектуальних ресурсів особистості; від умовно здорових студентів – розуміння, толерантності, готовності надавати допомогу, від викладачів, які працюють в групах, де є студенти з обмеженими можливостями здоров'я, – професіоналізму, спеціальних знань, особливих особистісних якостей. Це, в свою чергу, обумовлює необхідність забезпечення всіх учасників навчального процесу необхідною психологічною, медичною та соціальною підтримкою. Важливою складовою інклюзивного та середовищного підходів виступає психолого-педагогічне забезпечення інклюзивної освіти в ЗВО як організована система, спрямована на розвиток усіх компонентів особистісного потенціалу суб'єктів освітнього процесу, незалежно від їх можливостей: рефлексивних, когнітивних, діяльнісних, афективно-вольових.

Психологічний супровід – комплекс заходів, спрямованих на: вивчення та з'ясування їх індивідуально-психологічних особливостей; адаптацію здобувачів до інклюзивного освітнього середовища; закріплення, збереження психічного здоров'я; надання консультативної допомоги при наявності відхилень особистісного розвитку різних категорій студентів. Супровід здійснюється фахівцями психологічних служб.

Формування і розвиток інклюзивного освітнього середовища в закладі вищої освіти потребує значних як фінансових, так і організаційних зусиль. Інклюзивне навчання студентів з інвалідністю не може обмежуватися лише їх присутністю в навчальних групах, оскільки інклюзія – це всебічне включення, співжиття, співтворчість. Вона передбачає високу професійну підготовку науково-педагогічних працівників, становлення та розвиток студентської спільноти в напрямі гармонізації її внутрішньо-групових зв'язків, набуття та поширення волонтерського руху.

Висновки.

Впровадження ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можливе за умови взаємодії різних чинників, зокрема покращення кадрового та методичного забезпечення, збільшення фінансування, вдосконалення нормативно-правового регулювання інклюзивної освіти, удосконалення доступності навчальних закладів та їх приміщень, та інших аспектів. Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти. Особлива увага повинна бути приділена підготовці суспільства до толерантного сприйняття дітей з особливими освітніми потребами, їх взаємодії з такими дітьми та їхнім оточенням.



Література.

1. Волошко Л. Б. Організаційні аспекти інклюзивного навчання студентів з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів*. Київ. 2013. С. 14–15.

2. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна». 2019. 300 с.

3. Шевчук Г. Й. Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 3, Ч. 2. С. 151–157.

References.

1. Voloshko, L. B. (2013). Orhanizatsiini aspekty inkliuzyvnoho navchannia studentiv z osoblyvymy potrebamy [Organizational aspects of inclusive education of students with special needs]. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei v intehrovanomu osvitnomu sere dovyyshchi u svitli realizatsii Konventsii OON pro prava invalidiv – Actual problems of teaching and educating people in an integrated educational environment in the light of the implementation of the UN Convention on the Rights of the Disabled*, 14–15 [in Ukrainian].

2. Poroshenko, M. A. (2019). *Inklyuzyvna osvita [Inclusive education]*. Kyiv : TOV «Ahenstvo «Ukraina» [in Ukrainian].

3. Shevchuk, H. Y. (2021). Inkliuzvyna osvita u vyshchii shkoly: vyklyky ta perspektyvy [Inclusive education in higher education: challenges and prospects]. *Akademichni studii. Seriiia «Pedahohika» – Academic studies. «Pedagogy» series*, 3, 151–157 [in Ukrainian].

Abstract. *The article analyzes the main challenges facing higher education institutions when implementing inclusive education. The implementation of inclusive education is certainly a positive trend in the development of the Ukrainian education system, since every year an increasing number of people with special educational needs have the opportunity to acquire knowledge and socialize. The essence of the concepts of inclusion and inclusive education is outlined; the essence of modern forms of education of children with special educational needs in the conditions of general educational institutions is substantiated; the essence and principles of inclusion processes in education are revealed.*

Key words: *inclusive education, higher school, student, special educational needs, barrier-free environment, adaptation, training.*